

ստիս տրամադրիծ ունի . բայց երկրին մշակութիւնը ամենեւին չէ փոխուած :

Քիզդոյի մօտերն է սուրբ Պօղոս լիճը մշակուած ձորի մը մէջ որ ծովուն երեւէն 2762 մէդր բարձր է . լիճը և երկրին մշակութիւնը երկար ատենէ 'ի վեր փոփոխութիւն մը չեն կրած :

Ուրեմն այն երկիրները ուր մշակութիւնը և անտառները չեն փոխուած , լճերուն դիրքը և ձևը հաստատուն մնացած են . դիտե՛ք հիմա թէ ի՞նչ կը հանդիպի մշակութեան փոփոխութեամբը :

1555ին վալէնցիա լճէն 2000 մէդր հեռու տեղ մը հիմնուեցաւ Նուէվա վալէնցիա քաղաքը : 1800ին Հիւմպոլդ աս երկիրը պարտելու ժամանակ քաղաքը լճէն 5260 մէդր հեռուն գտաւ . ջրերը ցածցեր էին . քանի մը կղզիներ որ կը յիշուէին հին նկարագրութեանց մէջ՝ պզտի լեռներ դարձեր էին , և այն տեղուանքը ուր ատենաք բան մը չկար , կղզիներ կը տեսնուէին , վառն գի երկրին անտառները ջնջուեր էին : 1825ին , 25 տարի վերջը Պ . Պուսէնկոն տեսաւ որ լիճը նորէն իր առջի լայնութիւնը առնելու վրայ էր , բայց մշակութիւնը երեսէ ձգուելով քաղաքական պատերազմներու պատճառաւ երկիրը նորէն անտառացած էր :

Նոր կրանատայի մէջ Ուպադէ քաղաքը 18երորդ դարուն մէջ լճի մը եւ գերբնին էր . անկէ 'ի վեր ջրերը քաջուեցան և լիճը երկուքի բաժնուեցաւ մօտակայ երկիրներուն ծառերուն կրտրուելով : Նոյն ձորին մէջ է Բէքընէ լիճը որուն երկայնութիւնն էր 16երորդ դարուն մէջ 10 փարսախ և լայնութիւնն էր 3 փարսախ . իսկ 1825ին փարսախ մը երկայնութիւն և 1/2 փարսախ լայնութիւն ունէր միայն :

Համբարձման կղզւոյն մէջ ճանապարհորդները գեղեցիկ աղբիւր մը տեսած էին ծառերով ծածկուած լեռան մը ստորոտը . լեռան ծառերը կտրուելէն վերջը աղբիւրը կը ցամբի . քաղաքական պատերազմներու ժամանակ մշակութիւնը երեսէ ձգուելով , ծառե-

րը նորէն կը մեծնան և աղբիւրը դարձեալ կը տեսնուի :

Պարոն Պուսէնկոն 1825ին Բոբայեան գաւառին մէջ մետաղաց գործարան մը հաստատած էր , և մօտ լեռնէ մը իջած ջրերը մեքենայից շարժմանը կը գործածէր . գործարանը երթալով ծաղկեցաւ , տեղւոյն բնակիչները շատնալով սկսան երկիրը մշակել : Երկու տարի վերջը ծառերը բոլորովին կտրուեցան , բայց ջրերն ալ քիչնալով՝ ալ բաւական ուժ չունէին մեքենաները դարձնելու :

Այս ամեն դիպուածներէս կրնանք հետեցնել թէ անտառներուն վերցուելով ջրոյ գոլորշիացումը աւելի դիւրուելեամբ կ'ըլլայ , միւս կողմանէ ալ ջրոյ գոլորշեաց խտացումը և կամ ըսեմ ան ձրենքը խիստ անկանոն կերպով մը կու գան և երկիրը կ'արըշտըկեն : Իսկ անտառալից երկիրներուն մէջ , ան ձրեաց ջրերը հողին երեսը կը կենան , և պայծառ գիշերաց ժամանակ ծառերուն տերևները գիշերուան ճառագայթման պատճառաւ պաղելով՝ օդին մէջ գրտնուած ջրոյ գոլորշիքը կը խտացնեն : Ուրեմն ծառերը իրենց ներկայութեամբ օդին մէջ գտնուած ջրոյ գոլորշիքը կը պակսեցնեն , անձրևներուն սաստկութիւնը կը չափաւորեն , որով ջրերուն վազուածքը միակերպ կ'ըլլայ , երկրին տախտակայ ըլլալը կ'արգիլեն և գետակներուն աւազով լեցուիլը կ'ուշացնեն :

ՀԱՄԱՌՈՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղդէացոց հիւն դպրոսքեանը վրայ .

Ինչպէս յայտնի է ամենուն ընդհանուր մարդկութեան հարկաւոր եղած գիտութիւնները , ջրհեղեղէն ետքը մասնաւորապէս Նոյեայ տանը և իր ազգատոհմին մէջ անկորուստ մնացին . որոնցմէ տարածուեցաւ այն ամեն ազգաց մէջ՝ որոնք իրենց բնակութիւնը

Սենսարայ դաշտը և անոր սահմանացը մէջ հաստատեցին . որով եղան նաև մարդկութեան զարմին խանձարուղը : Տարակոյս չկայ թէ այն ազգերը որոնք խաղաղութեամբ իրենց երկրին ու տանր մէջ առանց տեղափոխութեան կ'ապրէին՝ աւելի ևս միջոցներ ունեցեր են զարգանալու 'ի գիտութիւնս և անկողնատ պահել զայն ազատ մնալով այն տգէտ և վայրենութեան վիճակէն , որուն մէջ շատ ազգեր ու ժողովուրդներ ինկան լեզուաց խառնակութենէ , ու ասդին անդին ցրուելէն ետքը : Այս դժբաղդ վիճակէն ազատ մնացին Բաբելացիք , ինչպէս նաև Քաղդէացիք՝ որոնց նախահայրը ու թագաւորը եղաւ Նեբրովթ կամ Բէլ՝ այն միջոցին երբ այլ և այլ ազգեր խուռն բաղմութեամբ անձանօթ ու հեռաւոր աշխարհներ ցրուեցան :

Բայց որ ցաւալին է և մեծ ամօթոյ արժանի , ուրիշ գիտութենէ կամ գաղափարէ առաջ՝ Աստուծոյ գերազոյն էին ծանօթութիւնը մոռցան քննելու , որով բոլորովին մոլորած՝ սկսան սուտ աստուածոց երկրպագութիւն և պաշտօն մատուցանել : Այս մոլորութեան մէջ ինկան նաև Քաղդէացիք՝ որոնք երկնային մարմնոց գիտողութեանցը զբաղած և բոլոր խեղճերնին անոնց տըւած՝ այնչափ հեռացան ճշմարիտ Աստուծմէ , որ աստղերուն ամեն մէկը զատ զատ մէյմէկ աստուած կարծեցին և բացարձակ իշխող և տիրապետող աշխարհիս . թէպէտ և ուրիշ կողմանէ իրենք ալ կը խոստովանէին որ այն իրենց աստուած կարծած աստղերն ալ գերազոյն էակէ մը ստեղծուած ըլլան . ինչպէս նաև արեգակը և լուսինը զորոնք Աստուած իրեն անձնական ծառայութեանը համար ստեղծած ըլլայ կ'ըսէին , որով և կը հետևեցնէին թէ ուրեմն անոնց ալ ըստ արժանւոյն պէտք է պատիւ և յարգութիւն ընել երկրպագութեամբ և աղօթիւք իբրև պաշտօնէից Աստուծոյ և սիրելեաց նորա : Այս տեսութեամբ և սկզբունքներով՝ սկսան մեծամեծ մեհեաններ շինել յանուն

այլ և այլ մոլորակաց և անխտիր զոհ մատուցանել և երկրպագութեամբ պաշտանք ընել՝ որոց բարեխօսութեամբբ կարծէին շնորհք ընդունիլ ճշմարիտ Արարչէն , միջնորդ սեպելով զանոնք ընդ մէջ Աստուծոյ և մարդկան : Այս յայտնի է որ մարդիկ հին ատենէ 'ի վեր համոզուած էին թէ ընդ մէջ Աստուծոյ և մարդկան հարկ է միջնորդ մը ըլլալ , վասն զի ամեն մարդ իր նուաստութիւնը ճանչնալով՝ չէր համարձակեր ուղղակի առ Աստուած դիմել որ սրբութեամբ գերազանցեալ է և Արարիչ ամենեցուն : Ասկէ ուրեմն կը հետևեցնէին թէ անհրաժեշտ հարկաւորութիւն կայ միջնորդի մը որ իրենց աղաչանքը և խնդիրը մինչև Աստուծոյ դահը հասցնելով՝ ընդունի Աստուծմէ ուրիշ խնդիրքնին՝ ինքը ուղղակի միջնորդ ըլլալով խնդրողաց համար : Այս սկզբամբ կրօնքը երկու հիման վրայ հաստատեալ էին՝ այսինքն մէյմը յԱԾ և երկրորդ 'ի միջնորդն ընդ Աստուած և ընդ մարդ . ամենեւին խառնակ և չփոթ բան մը , բոլորովին հեթանոսական քողով ծածկեալ , ուսկից այնչափ տեսակ մոլոր պաշտամունքներ իւրաքանչիւր ազգաց ըմբռմանը համեմատ դուրս ելան :

Քաղդէացւոց լեզուին վրայ խօսելով շատ մասամբ նմանութիւն ունի եբրայականին հետ որուն մայրը կը համարուի . և նոյն իսկ եբրայեցիք Բաբելոնի գերութենէ ետքը քաղդէացւոց տառերը կը գործածէին : Բաբելացւոց գիտունները և իմաստունները մասնաւոր անուամբ Քաղդէացի կ'ըսուէին , և այս անուամբ առանձին ազգ և ժողովուրդ մը կը կազմէին , տարբեր ամենեւին բաբելացոցմէ՝ եգիպտացւոց քուրմերուն պէս կեանք անցնելով : Իրենց գործը ուրիշ բան չէր բայց եթէ միշտ ուսման պարապիլ , վասն զի ամեն տեսակ քաղաքական օրէնքներէ ու ըզբաղմունքներէ ազատ էին : Հասարակաց կարծիք է որ աստղաբաշխական գիտութեան առաջին մշակողը և յառաջացողիք իրենք եղած ըլլան , և

մասնաւորապէս արեւուն և մոլորակաց ընթացիցը և շարժմանցը քաջ տեղեակի բաց 'ի գիշաւորներէն' որոնց էութեանը և ընթացքին վրայ անստոյգ դադար և տեղեկութիւն ունէին : Այս ծանօթութիւններէն կրցան իմանալ օրուան այլ և այլ բաժանմունքը , աւիսը , տարին և այլն : Առջի բերան իրենց տարին կը բաժնուէր 365 օր , բայց ժամանակ անցնելով իմացան որ անկատար է այս իրենց հաշիւը , ուստի արեգական ճիշդ բոլորման հաւասարելու համար 365 օրուան վրայ աւելցուցին նաև 6 ժամ և քանի մը վայրկեան : Քաղաքացւոց աստղաբաշխական հաշիւները մինչև ցայսօր ունինք ձեռքերնիս զորոնք Բերեսոս իրենց երևելի պատմագիրը կը գործածէր իր ժամանակագրական հաշիւներուն մէջ : Իսկ թէ իրենց դարերը ինչ չըջանով և կամ քանի տարիէ կը ձևանար՝ անոր վրայ ստոյգ տեղեկութիւն մը չկայ :

Բայց ինչպէս որ վերը ըսինք թէ Քաղաքացիք աստղաբաշխութեան շատ մասերուն վրայ տեղեակ էին , սակայն կար բան որ ամենեւին չէին գիտեր և կամ անստոյգ էր դիմացին , ինչպէս օրինակի համար՝ թէպէտ վեր 'ի վերոյ մը գիտէին արեգական խաւարման պատճառը , բայց ճիշդ ժամանակը չէին գիտեր . կը պարծէին թէ քաջ աստեղագէտ են , և թէ իրենց աստղաբաշխական զննութիւններով՝ ապագան կրնան գուշակել որով և ըստ մասին՝ աւելի ևս աստեղագէտ քան թէ աստղաբաշխ էին . և որ մեծն է՝ այն մոլորակները զոր 'ի փառաբանութիւն ճշմարտին Աստուծոյ կրնային համարել , ընդհակառակն իրենց անմիտ և սնուհապաշտ մոլորութեանը գործի ըրին . վասն զի կը կարծէին թէ անոնք թարգման են Արարչին կամացը , որով և անոնց կերպ կերպ փոփոխութեանցը և ազդեցութեանը մեծապէս հաւատ կ'ընծայէին : Դարձեալ կը հաւատային թէ մոլորակները մարդու ծննդեանը վրայ մեծ ազդեցութիւն կ'ընեն , և անկէ կը կարծէին գուշակել մարդու բարիքը

կամ չարիքը որ բոլոր կենացը մէջ կըրնային հանդիպել : Մոլորակաց ելլալը , մտնալը և անոնց գոյնը իրենց մի միայն գուշակութեան նիւթ էր , որով և Մուրք գիրքն ալ Դանիէլի մարգարէութեան մէջ՝ անոնց վրայ խօսելու ժամանակը Աստեղագէտ , Մոգ , Կիւս և Լերդա հմայ կ'անուանէ զիրենք :

Իրացնէ թէ որ այս իրենց սնուհապաշտ գուշակութիւններէն ետ կենալով , բոլոր մտադրութիւննին աստղաբաշխութեան տուած ըլլային , որչափ ևս աւելի կրնային զարգանալ այս վրսեմ գիտութեան մէջ , մինչդեռ իրենց սուր և խորը թափանցող մտացը համեմատ յարմար միջոցներ չատ ունէին :

Բայց այն միջոցին երբ Քաղաքացիք իրենց աղանդոյն համեմատ աստղաբաշխական ուստեղագիտական զննութեանց զբաղած կ'աշխատէին , բուն Բաբելոնիք օգտակար արուեստից և գիտութեանց ձեռք զարնելով՝ սկսան զարգանալ և յառաջագիմել , որով և Քաղաքացոցմէ աւելի՝ արժանի եղան իմաստուն անունը ստանալու : Բաբելոնիք մասնաւոր կերպով քաջ էին և հմուտ չափաբերական և ճարտարապետական արուեստից մէջ , ինչպէս որ յայտնի կը տեսնուի իրենց շինած մեծագործ պարիսպներէն , աշտարակներէն , պալատներէն , դռներէն , կամուրջներէն ու ջրանցքներէն որոնք Շամիրամայ , Նիւդոգրի և ամբարտաւան Նաբոլոգոնոս սորայ ժամանակը շինուեցան՝ 'ի զարդ և 'ի պարծանս Բաբելոնի : Սակայն այս ամեն գովասանքներով չենք ուզեր հետեցնել թէ ուրեմն իրենց ամենայն արուեստներուն մէջ՝ կատարելութեան ծայրն էին , վասն զի մասնաւորապէս ճարտարապետութեան մասին մէջ Յուսաց չէին հաւասարեր զուրկ ըլլալով անոնց դեղեցիկ ճարտարապետութեանէն . և ասիկա կրնայ մէկը ստոյգ իմանալ թէ որ Պերսեպոլիս քաղաքին աւերակները տեսնելու ըլլայ , որոնք եւրոպայի այլ և այլ թանգարանաց մէջ կը գտնուին : Ի վերայ այսր ամենայնի կրնանք ըսել որ երևելի ճարտարապետ

և քաջ արուեստագէտ էին և կարծես թէ իրենց նախնիքներէն ժառանգած ըլլան այն մասնաւոր ձիւրը, սոսկավիթ. խար և մեծակառոյց շէնքեր կանգնելու, ինչպէս որ միշտ աչքերնուն դիմաց ունէին բելայ իրենց նախնոյն շինած հրաշալի աշտարակը Սենաարայ դաշտին մէջ:

Մասնաւոր ճարտարութիւն ունէին մետաղ ձուլելու, կերպասը կարմրագոյն ներկելու Տիւրացւոց պէս, թանկագին ու փառաւոր մետաքսէ կերպաս գործելու, տեսակ տեսակ ասղնեգործ ճոխ զգեստներ շինելու, ինչպէս նաև գեղեցիկ գորգեր և օթոցներ: Կը պատմէ Պլինիոս որ Հռոմայու մէջ Բաբելական սեղանածածկոյթ մը ութ հարիւր հազար Հռովմէական արծաթոյ ծախուեցաւ: Այս ամեն բաներէն կրնանք յառաջ բերել որ երաժշտութեան ուսմունքն ալ իրենց համար անծանօթ չէր, ինչպէս որ Դանիէլ մարգարէն ալ կը վկայէ ըսելով որ ամեն տեսակ երաժշտական գործի անպակաս ունէին. բայց գիտնալու է որ ուրիշ արուեստներուն նման երաժշտութիւնն ալ թերակատար էր մէջերնին, կամ լաւ ևս ըսել մեծագոյն էր աւելի քան թէ ներդաշնակաւոր և կանոնաւորեալ:

Բաբելոն երկար ատեն պահեց իր պայծառութիւնը և համբաւը նաև Կիւրոսին ձեռքը անցնելէն ետքն ալ և մինչև իր թագաւորութեան բարձումը. նոյնպէս նաև ամբողջ Պարսից թագաւորութեան ժամանակն ալ, ինչպէս նաև Աղեքսանդրի իշխանութեանը տակ և մինչև Մակեդոնացւոց թագաւորութեանը սկիզբը: Բայց վերջապէս երթալով սկսաւ նուաղիլ և կոնալ իր առաջին փառքէն և մեծութենէն և այն աստիճան խեղճութեան հասաւ՝ որ առաջին պայծառութեան շուքը անգամ հազիւ մնաց. և ըստ ամենայնի կատարուեցաւ Եսայեայ մարգարէին տեսիլքը Բաբելացւոց վրայ. վասն զի Սելևկոսի իշխանութեանը տակ Բաբելոնի մեծակառոյց պարիսպները վազրնեցու և վայրի գազաններու բնակարան դար-

ձան՝ զորոնք նոյն ինքն Սելևկոս կը սնուցանէր: Ափսոս որ այն մեծակառոյց քաղաքին անուանէն զատ՝ գրեթէ ուրիշ յիշատակ մը չմնաց հիմա. տէրութիւնն ին բոլորովին կործանած, արուեստնին կորսուած՝ և քաղաքական վեհ գիտութիւնն իսպառ խաւարած ըլլալով: Այս մեծ թշուառութեանց պատճառ կրնանք սեպել Նինոս ասորեստանեայց առաջին թագաւորը որ Բաբելոնի և Հայաստանի վրայ արշաւելով, ուզեց ջնջել բոլոր իրմէ առջիններուն երևելի յիշատակարանները և գործքերը, որպէս զի միայն իրեն ըրածներուն վրայ խօսելով մարդիկ՝ զինքը կարծեն սկիզբն և զարգացուցիչ ամենայնի, որով և այս իր պարսաւելի ու վատնպատակին հասնելու համար՝ հրաման տուաւ որ իրեն տէրութեանը մէջ և իշխանութեանը տակ որչափ գրքեր, երևելի գործքեր և ազգայց պատմութիւններ գտնալու ըլլան՝ մէկտեղ ժողուած զամենքն ալ առանց խնայելու այրեն, ինչպէս կը վկայէ նաև մեր խորենացին (Դիւք Ա. գլ. ԺԴ): Ահա այսպիսի ցաւալի կերպով յաւեր և յապականութիւն դարձաւ Բաբելոն, կորսնցնելով բոլորովին իր նախկին ճոխութիւնը և փառքը. այնպիսի փառասէր մարդու մը ձեռքը մատնուելով՝ որ անսանձ գազանի մը պէս իր անձնական փառացը համար, հասարակաց օգտին դէմ զինեցաւ, որով և մարգարէին խօսքը լիովին կատարուեցաւ որ կ'ըսէ. «Եւ 'ի փառս քո հուր վառեալ բորբոքեսցի» (Եսայ. գլ. Ժ. 16): Այսօրուան օրս Բաբելացւոց պատմութենէն քանի մը հատուած միայն ունինք ձեռքերնին զոր գրեց Բերեսոս քաղաքացին Բաբելացւոց վերջի ժամանակներուն վրայ Մեծին Աղեքսանդրէն ետքը: Այս պատմութեան ըստուգութեանը կը վկայէ նաև Յովսեփոս, որովհետև Մովսէսի գրած պատմութեանը շատ մասամբ կը միաբանէր, ինչպէս օրինակի համար՝ նախամարդոյն կոնալը, ջրհեղեղը, Նոյայ տապանը և ինչ որ անոր սերնդոցը վրայ կը պատմուին Սուրբ գրոց մէջ: Բերեսոս քաղ-

դէպքին՝ ինչպէս նաև Մանեթոն եգիպտացիներու ժամանակակից քրիստոսէ 300 տարի առաջ, ուզելով բարձրացնել և միանգամայն հինաւորացուցնել իրենց ազդին ծագումը և ըսկէզբը, սկսան անհաւատալի և բոլորովին անտեղի դէպքեր ու տարիներ հնարել որով և ճշմարիտ պատմութիւնը տակն ու վրայ ըրին իրենց առասպելաբան ստութեամբը: Քաղդէացիք մոքերներն զրբեր էին որ իրենց սկիզբը եգիպտացուցմէ և ուրիշ ամեն ազգերէ աւելի հին ըլլայ, և ըստ ոմանց կը կարծէին թէ հարիւր յիսուն հազար տարուան պատմութիւն ունենան, կամ ըստ այլոց՝ չորս հարիւր եօթանասուն և երեք հազար տարուան, իրենց աստղաբաշխական զննութենէն սկսեալ մինչև մեծին Աղեքսանդրի օրերը: Իրաւցնէ անհեթեթ և անտեղի պահանջմունք որուն նոյն իսկ պատասխանելը յիմարութիւն կը սեպուի թող թէ հաւատք ընծայել:

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՎԵՆԵՏԿՈՑ

Այս դարուս հրաշալի դէպքերէն մէկը կրնայ համարուիլ վենետկեան գաւառին Աւստրիացոյն ձեռքէն ազատումը, որ մօտ օրերս և մեր աչքին առջև պատահեցաւ: Չկայ պատմութեանց էջերուն մէջ տեղ մը ուր կարդամք, թէ ազգ մը ծովու և ցամաքի վերայ թշնամիէն յաղթուելով, ինչպէս որ եղաւ Իտալացոց քուսթոզա և Լիցցա պատերազմներուն մէջ, հարկադրէ զթշնամին իր սահմաններէն դուրս ելնել, և փոխանակ ծանր և նախատալից դաշնադրութեան, ստիպէ զթշնամին յարդար պահանջանա: Եղածը եթէ փիլիսոփայաբար քննեմք, աստուածային տեսչութեան գործ կը համարուիք քան թէ մարդկային: զի առանց կաթիլ մի աւրեան հեղույ, այն քառակողմեան հրուշակաւոր բերդերը, որք են Մանթուա,

Վերոնա, Փէսքիէրա և Լէնյակո, և հինգերորդը վենետիկ, անոնց թաղուհին, զորս յիսուն տարիէ հետէ Աւստրիոյ տէրութիւնը կ'ամբացունէր, և իրաւամբանառիկ կոչուած էին 'ի հին ժամանակէ մինչև ցայժմ, ահա այս անգիկ կոչուած բերդերը առնուեցան առանց հրացան մը պարպուելու: Պարապը դնաց Աւստրիացոյն այսչափ տարիներէ հետէ ըրած անհուն ծախքը և պատրաստութիւնը: Այն բերդերը որ իտալիոյ դրունք էին, փակեցան Աւստրիոյ դէմ, և ելաւ Աւստրիացին Իտալական երկրէն, Սիկիլիայէն սկսեալ մինչև յԱլպեան լեռինս, ուր կ'իշխէր 1300 տարիէ հետէ կամ ազդեցութեամբ կամ զօրութեամբ: բարձաւ հիմա բոլորովին թէ իր զօրութիւնը և թէ իր ազդեցութիւնը Իտալական երկրէն: Իտալիան երբէք այսպէս միացեալ և ողջանդամ եղած չէր, բայց եթէ հին Հռոմայեցոց ժամանակ:

Արդ քննեմք հիմա թէ ինչ է այս յեղափոխութեանց պատճառ: Յիշուի Իտալիան պարտական է այս անգամ իր ազատութեան համար Բրուսիոյ տէրութեան, ինչպէս 58ին զաղղիոյ տէրութեան, բայց ոչ զաղղիական աննըկուն գունդերը, և ոչ Բրուսիոյ յաղթական բանակը ազատարարը եղան Իտալիոյ, այլ միշնորդ կամ ձեռնտու ազատութեան: Ես Իտալիոյ ազատութեան երկու գլխաւոր պատճառներ կը գտնեմ: մին Աւստրիոյ ծանր հարկահանութիւնները և չափազանց խստութիւնները, երկրորդ՝ Իտալիոյ քաղաքականութիւնը, ազգայնութեան ոգին և միութեան սէրը: Առաջնով այնչափ տեղի եղած էր Աւստրիացին Իտալացոց, որ Աւստրիացոյ երես անգամ նայիլ չէին ուզեր, կ'ատէին զնա իբրև իրենց անհաշտ թշնամին, և կը փափագէին ազատիւննոր հարկաւորեալ խիստ կառավարութենէն: Ուստի երբեմն երբեմն ջանացին լծնկէց ըլլալ, և մանաւանդ մեր օրերը 48ին, բայց չյաջողեցան: վասն զի իրենց կողմանէ կը պակասէր երկրորդ պայմանը: Հրաշիւք իմն 48ին